

U Z N E S E N I E

Najvyšší súd Slovenskej republiky vo veci starostlivosti súdu **o maloletú P. S.**, narodenú X., bývajúcu v K., zastúpenú kolíznym opatrovníkom Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny Košice, dieťa rodičov, matky B. S., bývajúcej v K. a otca G. V., bývajúceho v K., zastúpeného JUDr. J. K., advokátom v K., **o úpravu výkonu rodičovských práv a povinností**, vedenej na Okresnom súde Košice II pod sp.zn. 23 P 60/2009, o dovolaní otca proti rozsudku Krajského súdu v Košiciach z 26. septembra 2011 sp.zn. 8 CoP 98/2011, takto

r o z h o d o l :

Z r u š u j e rozsudok Krajského súdu v Košiciach z 26. septembra 2011 sp.zn. 8 CoP 98/2011 a vec mu vracia na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e

Okresný súd Košice II rozsudkom zo 14. februára 2011 č.k. 23 P 60/2009-257 zveril maloletú P. S. do osobnej starostlivosti matky, ktorá je oprávnená a povinná sa o ňu starať, zastupovať ju a spravovať jej majetok. Otec bol zaviazaný prispievať na výživu maloletej za obdobie od 1. marca 2009 do budúca sumou po 117,-- € mesačne, vždy do 15. dňa v mesiaci vopred k rukám matky. Dlhé výživné za obdobie od 1. marca 2009 do 28. februára 2011 vo výške 1 022,92 € bol otec povinný zaplatiť k rukám matky do 3 dní od právoplatnosti rozsudku. V prevyšujúcej časti (t.j. ohľadne výživného, pretože matka žiadala určiť výživné zo strany otca na sumu po 150,-- € mesačne), súd návrh zamietol a vyslovil, že žiaden z účastníkov nemá právo na náhradu trov konania.

Proti tomuto rozsudku podal odvolanie otec maloletej, ktorý žiadal napadnutý rozsudok vo výroku o výživnom zmeniť a určiť jeho vyživovaciu povinnosť voči maloletej dcére vo výške 66,-- € mesačne.

Krajský súd v Košiciach rozsudkom z 26. septembra 2011 sp.zn. 8 CoP 98/2011 potvrdil rozsudok súdu prvého stupňa v napadnutom výroku o výživnom a vo výroku o dlžnom výživnom. Výrok rozsudku o zamietnutí návrhu matky v prevyšujúcej časti zrušil. V odôvodnení uviedol, že súd prvého stupňa zistil dostatočne skutkový stav, posúdil ho podľa správnych zákonných ustanovení Zákona o rodine a zákonne rozhodol o výživnom pre maloletú P.. Vykonal všetky dôkazy významné pre rozhodnutie, správne ich vyhodnotil. V priebehu konania sa vysporiadal s námietkami otca, ktorý v odvolacom konaní neuviedol žiadne relevantné skutočnosti, ktoré by mali za následok iné rozhodnutie o jeho vyživovacej povinnosti voči maloletej P.. Odvolací súd sa nestotožnil s názorom otca, že súd prvého stupňa mal návrh matky posúdiť podľa § 78 Zákona o rodine. Taktiež uviedol, že z obsahu spisového materiálu, napriek tvrdeniu otca, nevyplýva, že by konajúci súd neposkytol právnomu zástupcovi otca, resp. otcovi priestor na realizáciu ich procesných práv. Naopak, konanie viedol v súlade so všetkými zásadami riadneho procesu a dodržal zásadu rovnosti účastníkov konania. Taktiež prvostupňový súd rozhodol správne aj o výške a spôsobe zaplata dlhu na výživnom, odvolací súd napadnutý rozsudok v príslušných výrokoch potvrdil a podľa § 219 ods. 2 O.s.p. sa v odôvodnení obmedzil iba na skonštatovanie správnosti dôvodov napadnutého rozhodnutia. Poukazujúc na ustanovenia § 81 ods. 1, § 153 ods. 2 O.s.p. odvolací súd uviedol, že „súd nie je vo veciach starostlivosti o maloletých viazaný návrhom, preto nie je potrebné, aby v rozhodnutí vyčerpал celý predmet konania a v prevyšujúcej časti, v ktorej nevyhovел návrhu na určenie výživného tento zamietol. V predmetnom prípade odvolací súd zistil, že konajúci súd zamietol návrh matky na určenie výživného v prevyšujúcej časti, preto tento výrok podľa § 221 ods. 1 písm.i/ O.s.p. zrušil ako nezákonný“.

Proti uvedenému rozsudku odvolacieho súdu podal otec maloletej dovolanie, prípustnosť ktorého vyvodzoval z ustanovenia § 237 písm.f/ O.s.p. Namietal, že postupom odvolacieho súdu mu bola odňatá možnosť konať pred súdom. Vyslovil vážne pochybnosti, či pri vyhlásení rozsudku odvolacieho súdu boli dodržané podmienky vyplývajúce z ustanovenia § 156 ods. 3 O.s.p., pretože verejne prístupný zoznam pojednávaní na všetkých všeobecných súdoch Slovenskej republiky vôbec neobsahuje záznam o tom, že Krajský súd v Košiciach v konaní vedenom pod sp.zn. 8 CoP 98/2011 oznámil verejné vyhlásenie rozsudku. V súdnom spise o tom nie je záznam, alebo iný dôkaz. Uvedené oznámenie sa nenachádza ani na elektronickej úradnej tabuli vytvorenej na webovom sídle ministerstva spravodlivosti.

Podľa názoru dovolateľa odvolací súd taktiež závažne pochybil, keď nedoručil právnemu zástupcovi otca vyjadrenie matky maloletej k odvolaniu otca proti rozsudku súdu prvého stupňa. Poukázal aj na to, že odvolací súd závadným procesným postupom pri odôvodňovaní rozhodnutia znemožnil dovolateľovi realizáciu jeho procesných práv – porušil jeho právo na riadne odôvodnenie rozsudku. Dovolateľ navrhol napadnutý rozsudok zrušiť a vec vrátiť krajskému súdu na ďalšie konanie.

Kolízny opatrovník maloletej sa k dovolaniu nevyjadril, matka maloletej považuje dovolanie za bezpredmetné.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.) po zistení, že dovolanie podal včas účastník konania (§ 240 ods. 1 O.s.p.), zastúpený advokátom (§ 241 ods. 1 O.s.p.), skúmal najskôr to, či tento opravný prostriedok smeruje proti rozhodnutiu, ktoré možno napadnúť dovolaním (§ 236 a nasl. O.s.p.).

V zmysle § 236 ods. 1 O.s.p. dovolaním možno napadnúť právoplatné rozhodnutia odvolacieho súdu, pokiaľ to zákon pripúšťa.

V prejednávanej veci je dovolaním napadnutý rozsudok odvolacieho súdu. Podľa § 238 ods. 1 O.s.p. je dovolanie prípustné proti rozsudku odvolacieho súdu, ktorým bol zmenený rozsudok súdu prvého stupňa vo veci samej. V zmysle § 238 ods. 2 O.s.p. je dovolanie prípustné tiež proti rozsudku, v ktorom sa odvolací súd odchyľil od právneho názoru odvolacieho súdu vysloveného v tejto veci. Podľa § 238 ods. 3 O.s.p. je dovolanie prípustné tiež vtedy, ak smeruje proti potvrdzujúcemu rozsudku odvolacieho súdu, vo výroku ktorého odvolací súd vyslovil, že dovolanie je prípustné, pretože ide o rozhodnutie po právnej stránke zásadného významu alebo ak ide o potvrdenie rozsudku súdu prvého stupňa, ktorým súd prvého stupňa vo výroku vyslovil neplatnosť zmluvnej podmienky podľa § 153 ods. 3 a 4.

V ustanovení § 238 ods. 4 Občiansky súdny poriadok zakotvuje zásadu, že dovolanie nie je prípustné vo veciach upravených Zákonom o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov (výnimku z tejto zásady predstavujú rozsudky o obmedzení alebo pozbavení rodičovských práv a povinností, o pozbavení ich výkonu, o priznaní rodičovských práv a povinností maloletému rodičovi dieťaťa, o určení rodičovstva, o zapretí rodičovstva alebo o osvojení).

V preskúmvanej veci išlo o úpravu výkonu rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu. Išlo tu teda o takú vec upravenú Zákonom o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov, na ktorú sa nevzťahuje výnimka v zmysle § 238 ods. 4 O.s.p. Vychádzajúc z toho, je opodstatnený záver, že dovolaním napadnutý rozsudok odvolacieho súdu vykazuje znaky rozsudku, v prípade ktorého je procesná prípustnosť dovolania vylúčená ustanovením § 238 ods. 4 O.s.p.

S prihliadnutím na zákonnú povinnosť (§ 242 ods. 1 O.s.p.) skúmať vždy, či dovolaním napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu nebolo vydané v konaní postihnutom niektorou zo závažných procesných väd vedúcich k vydaniu tzv. zmätočného rozhodnutia, ktoré by viedlo k záveru, že dovolanie je prípustné bez ohľadu na procesnú formu rozhodnutia odvolacieho súdu a spôsob jeho rozhodnutia, neobmedzil sa dovolací súd len na skúmanie prípustnosti dovolania podľa § 238 O.s.p., ale sa zaoberal aj otázkou, či konanie a rozhodnutie odvolacieho súdu nie je postihnuté niektorou z väd vymenovaných v § 237 písm.a/ až g/ O.s.p. (t.j., či v danej veci nejde o prípad nedostatku právomoci súdu, nedostatku spôsobilosti účastníka, nedostatku riadneho zastúpenia procesne nespôsobilého účastníka, o prekážku veci právoplatne rozhodnutej alebo už prv začatého konania, o prípad odňatia možnosti účastníka pred súdom konať, o prípad nedostatku návrhu na začatie konania vo veciach, ktoré možno začať len na návrh, či o prípad rozhodovania vylúčeným sudcom alebo súdom nesprávne obsadeným.

Z vymenovaných procesných väd je v dovolaní výslovne namietaná vada konania podľa § 237 písm.f/ O.s.p., t.j., že účastníkovi konania sa postupom súdu odňala možnosť pred ním konať. Dovolateľ namietal, že k odňatiu možnosti konať pred súdom došlo tým, že 1/ v konaní pred odvolacím súdom absentuje dôkaz o tom, že pri vyhlásení rozsudku bol dodržaný zákonný postup, 2/ dovolateľovi nebolo zaslané vyjadrenie matky k jeho odvolaniu proti prvostupňovému rozsudku, 3/ nedostatočné odôvodnenie rozsudku odvolacieho súdu.

Podľa ustanovenia § 237 písm.f/ O.s.p. dovolanie je prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu, ak účastníkovi konania sa postupom súdu odňala možnosť konať pred súdom. Pod odňatím možnosti pred súdom konať v zmysle tohto ustanovenia treba rozumieť taký závadný procesný postup súdu, ktorým sa účastníkovi znemožní realizácia jeho procesných práv priznaných mu v občianskom súdnom konaní za účelom obhajenia a ochrany jeho práv a právom chránených záujmov.

K prvej dovolacej námietke dovolateľa, ktorou poukazuje na nedodržanie podmienok odvolacím súdom pre verejné vyhlásenie rozsudku a tým odňatie možnosti konať pred súdom v zmysle § 237 písm.f/ O.s.p., Najvyšší súd Slovenskej republiky uvádza nasledovné :

Postup súdu pri vyhlasovaní rozsudku, ak sa rozhoduje bez nariadenia pojednávania, stanovuje § 156 ods. 3 O.s.p., podľa ktorého v týchto prípadoch súd oznámi miesto a čas verejného vyhlásenia rozsudku na úradnej tabuli súdu v lehote najmenej päť dní pred jeho vyhlásením. Podľa ustanovení Občianskeho súdneho poriadku nie je potrebné na vyhlásenie rozsudku osobitne predvolávať účastníkov konania (viď rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 18. augusta 2010, sp.zn. 4 Cdo 262/2009).

Podľa ustanovenia § 21 ods. 1 zák. č. 543/2005 Z.z. o Spravovacom a kancelárskom poriadku pre krajské súdy, špeciálny súd a vojenské súdy na úradnej tabuli súdu umiestnenej v budove v blízkosti vchodu do budovy súdu sa uverejňujú určené rozhodnutia súdu, úradné oznámenia alebo iné písomnosti súdu, o ktorých tak ustanoví predseda súdu alebo riaditeľ správy súdu. Na úradnej tabuli súdu sa ďalej zverejní údaj o tom, kde a v akom čase možno nazrieť do rozvrhu práce vrátane jeho dodatkov a stanoviska sudcovskej rady k rozvrhu práce, ako aj spôsob oboznámenia sa so zoznamom správcov 11) a zoznamom znalcov, tlmočníkov a prekladateľov. Podľa ustanovenia § 21 ods. 2 uvedeného zákona písomnosti súdu a údaje podľa odseku 1 sa zverejňujú v elektronickej podobe na webovej stránke súdu, a to v ten istý deň, ako sa vyvesia na úradnej tabuli súdu podľa odseku 1.

Verejné vyhlásenie rozsudku patrí k ústavným princípom právneho štátu. Konštatovanie, že rozsudok bol vyhlásený verejne, predpokladá, aby súd dal najavo, že rozsudok vyhlási. **Minimálny štandard takéhoto oznámenia predpokladá osobitný postup súdu, ktorý smeruje k verejnosti** (informovanie o čase a mieste vyhlásenia rozsudku spôsobom v takomto prípade obvyklým, napr. na oznamovacej tabuli súdu, na internetovej stránke súdu) bez ohľadu na to, či pri konkrétnom vyhlásení rozsudku verejnosť právo na prítomnosť využije alebo nie. Ústavná požiadavka verejnosti vyhlásenia rozsudku teda nie je splnená už tým, že samotné vyhlásenie rozsudku prebieha v pojednávacej miestnosti prístupnej verejnosti, ak súd pred týmto vyhlásením neurobil úkon navonok smerujúci k oboznámeniu verejnosti s takýmto vyhlásením (nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp.zn. II. ÚS 85/02 z 12. marca 2003).

Podľa § 214 ods. 1 v znení účinnom do 31.12.2011 na prejednanie odvolania proti rozhodnutiu vo veci smeji nariadi predseda senátu odvolacieho súdu pojednávanie, ak a/ je potrebné zopakovať alebo doplniť dokazovanie, b/ súd prvého stupňa rozhodol podľa § 115a bez nariadenia pojednávania, c/ to vyžaduje dôležitý verejný záujem. Podľa § 214 ods. 2 O.s.p. v tomto znení ale v ostatných prípadoch (než sú uvedené v § 214 ods. 1 O.s.p.) môže odvolací súd rozhodnúť aj bez nariadenia odvolacieho pojednávania.

V danom prípade odvolací súd rozhodol 26. septembra 2011. Keďže nešlo o žiadny z prípadov uvedených v § 214 ods. 1 O.s.p. (a/ odvolací súd označil skutkové zistenia súdu prvého stupňa za úplné a správne, v dôsledku čoho dokazovanie nezopakoval ani nedoplnil, b/ súd prvého stupňa nerozhodol bez nariadenia pojednávania a c/ nariadenie odvolacieho pojednávania nevyžadoval dôležitý verejný záujem), boli dané zákonné predpoklady prejednanie odvolania otca maloletej proti prvostupňovému rozhodnutiu bez nariadenia odvolacieho pojednávania. Odvolací súd oznámil, že rozsudok vo veci bude vyhlásený 26. septembra 2011 a uvedený oznam bol vyvesený na úradnej tabuli súdu 16.9.2011 (vyplýva to z písomnosti na č.l. 311 v spise).

Vzhľadom na vyššie uvedené skutočnosti a na zákonnú úpravu podmienok pre verejné vyhlásenie rozsudku dospel dovolací súd k záveru, že postupom odvolacieho súdu nebola dovolateľovi odňatá možnosť konať pred súdom. Totiž aj keby nebol oznámený termín vyhlásenia rozsudku na webovej stránke, podľa platnej právnej úpravy v čase vyhlásenia rozsudku stačilo, aby toto oznámenie bolo uverejnené na úradnej tabuli súdu.

Druhú dovolaciu námietku, ktorá sa týkala odvolacieho súdu, ktorým malo podľa názoru dovolateľa prísť k odňatiu možnosti konať pred súdom tým, že mu nedoručil vyjadrenie druhého účastníka k jeho odvolaniu, dovolací súd však vzhliadol ako dôvodnú.

Postup súdu, ktorým sa účastníkovi konania odňala možnosť konať pred súdom zakladá porušenie práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len dohovor), porovnaj napr. sp.zn. III. ÚS 156/06, sp.zn. III. ÚS 331/04, sp.zn. II. ÚS 174/04.

Podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len ústava), každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd, každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch.

Podľa judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky, ak súd koná vo veci uplatnenia práva osoby určenej v čl. 46 ods. 1 ústavy inak ako v rozsahu a spôsobom predpísaným zákonom, porušuje ústavou zaručené právo na súdnu ochranu (I. ÚS 4/94).

Obsah práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy nespočíva len v tom, že osobám nemožno brániť v uplatnení práva alebo ich diskriminovať pri jeho uplatňovaní. Jeho obsahom je i zákonom upravené relevantné konanie súdov. Každé konanie súdu, ktoré je v rozpore so zákonom, je porušením ústavou zaručeného práva na súdnu ochranu (I. ÚS 26/94). K odňatiu práva na súdnu ochranu v zmysle čl. 46 ods. 1 ústavy, preto dochádza aj vtedy, ak sa niekto („každý“) domáha svojho práva na súde, ale súdna ochrana tomuto právu nie je priznaná, alebo nemôže byť priznaná v dôsledku konania súdu, ktoré je v rozpore so zákonom (porovnaj III. ÚS 7/08).

Koncept spravodlivého súdneho konania vnímaný v rozhodovacej činnosti Európskeho súdu pre ľudské práva ako aj v judikatúre Ústavného súdu Slovenskej republiky (vid' sp.zn. II. ÚS 116/09, sp.zn. III. ÚS 199/08, sp.zn. IV. ÚS 186/09) vyžaduje, aby každej procesnej strane bola daná primeraná možnosť predniesť svoju záležitosť za podmienok, ktoré ju nestavajú do podstatne nevýhodnejšej pozície – proti jej protistrane (pozri napr. Nideröst-Huber proti Švajčiarsku, 18. februára 1997, ods. 23, Zbierka rozsudkov a rozhodnutí 1997-I). Okrem tejto požiadavky koncept spravodlivého súdneho konania v sebe implikuje právo na kontradiktórne konanie, podľa ktorého procesné strany musia dostať príležitosť, nielen predložiť všetky dôkazy potrebné na to, aby ich návrh uspel, ale aj zoznámiť sa so všetkými dôkazmi a pripomienkami, ktoré boli predložené (účastníkmi), alebo zabezpečené (súdom) s cieľom ovplyvniť rozhodnutie súdu a vyjadriť sa k nim (pozri Nideröst-Huber, citované vyššie, Milatová a ďalší proti Českej republike, č. 61811/00, ECHR 2005-V, Mareš proti Českej republike, č. 1414/03, 26. október 2006, Krčmář a ďalší

proti Českej republike, č. 35376/97, 3. marec 2000, Vokoun proti Českej republike, rozsudok z 3. júla 2008). Za súčasť práva na spravodlivý proces je treba preto považovať právo účastníkov konania na doručenie procesných vyjadrení ostatných účastníkov.

Európsky súd pre ľudské práva v rozsudku z 27. apríla 2010 vo veci Hudáková a ďalší proti Slovenskej republike uviedol, že „... význam požiadavky, aby bolo vyjadrenie zaslané všetkým účastníkom konania spočíva v potrebe zabezpečenia, aby procesné strany mali vieru vo výkon spravodlivosti a aby im nebola odopretá možnosť vyjadriť sa ku skutočnostiam, ktoré by mohli ovplyvniť rozsudok súdu“. Nedoručenie vyjadrenia účastníka konania druhému účastníkovi konania vytvára stav nerovnosti účastníkov v konaní pred súdom, čo je v rozpore s princípom kontradiktórnosti konania a rovnosti zbraní ako súčasťou práva na spravodlivý proces.

Z obsahu spisu vyplýva, že odvolanie podané právnym zástupcom otca proti rozsudku súdu prvého stupňa (č.l. 292-300) bolo doručené matke maloletej 11. marca 2011. Písomné vyjadrenie matky k odvolaniu bolo doručené súdu 21. marca 2011. Treba uviesť, že odvolací súd sa vyjadrením matky k odvolaniu vo svojom rozhodnutí zaoberal a uviedol ho do obsahu odôvodnenia svojho rozhodnutia. Keďže však v danej veci vyjadrenie matky k odvolaniu nebolo doručené otcovi, treba konštatovať, že v tejto súvislosti nie je možné odvolacie konanie považovať za spravodlivé.

Preto dovolací súd dospel k záveru, že došlo k porušeniu základného práva dovolateľa na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd (viď nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp.zn. I. ÚS 335/06), v dôsledku čoho bola dovolateľovi odňatá možnosť konať pred súdom (§ 237 písm.f/ O.s.p.).

Procesná vada podľa ustanovenia § 237 písm.f/ O.s.p. zakladá prípustnosť dovolania a je zároveň tiež dôvodom, pre ktorý musí dovolací súd napadnuté rozhodnutie zrušiť, pretože rozhodnutie vydané v konaní postihnutom tak závažnou procesnou vadou nemôže byť považované za správne. Preto Najvyšší súd Slovenskej republiky napadnutý rozsudok odvolacieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie (§ 243b ods. 1, 3 O.s.p.).

Pre úplnosť dovolací súd uvádza, že aj ďalšia námietka dovolateľa ohľadom nedostatočného odôvodnenia rozsudku odvolacím súdom vo výroku o zrušení výroku

rozsudku okresného súdu o zamietnutí návrhu matky v prevyšujúcej časti je dôvodná a táto vada zakladá aj prípustnosť dovolania podľa § 237 písm.f/ O.s.p. a zároveň aj dôvodnosť podaného dovolania.

V novom rozhodnutí rozhodne súd znova o trovách pôvodného konania a dovolacieho konania (§ 243d ods. 1 O.s.p.).

Toto rozhodnutie prijal senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pomerom hlasov 3 : 0.

P o u č e n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 31. januára 2012

JUDr. Martin Vladik, v.r.
predseda senátu

Za správnosť vyhotovenia : Jarmila Uhlířová